رویش روان شناسی، سال۱۰، شماره۱۱، شماره پیاپی ۶۸، بهمن ۱۴۰۰
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),10(11), 2022

پیش‌بینی پرخاشگری دانشجویان بر اساس اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی

The Prediction of university students aggression based on corona anxiety, cognitive empathy and affective empathy

دکتر نیلوفر میکائیلی (نویسنده مسئول)
استاد روانشناسی، گروه روان شناسی، دانشکده روان شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
شیوا رحیم زادگان
دانشجوی دکتری تخصصی روان شناسی، گروه روان شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
حسن طاهری
دانشجوی کارشناسی روان شناسی، گروه روان شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل،ایران.

Dr. Niloofar Mikaeili*
Professor, Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
nmikaeili@uma.ac.ir
Shiva Rahimzadegan
Ph.D Student. Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
Hasan Taheri
B.A student. Department of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، پیش‌بینی پرخاشگری دانشجویان بر اساس اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی بود. پژوهش حاضر از لحاظ هدف جزء پژوهش‌های بنیادی و از لحاظ روش از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان کارشناسی دانشگاه محقق اردبیلی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ با دامنه سنی ۱۸ تا ۲۲ سال بود. نمونه‌ی پژوهش شامل ۲۸۷ نفر بود که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای این پژوهش شامل پرسشنامه پرخاشگری باس و پری BPAQ (۱۹۹۲)، مقیاس اضطراب کرونا ویروس CDAS (۱۳۹۸)، مقیاس بهره همدلی بارون- کوهن BEQS (۲۰۰۴) بود. تجزیه و تحلیل اطلاعات از طریق نرم افزار SPSS۲۳ و از طریق روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه انجام پذیرفت. نتایج پژوهش نشان داد که اضطراب کرونا، پرخاشگری را به صورت مثبت معنی‌دار (Beta= ۰/۵۷ ، P= ۰/۰۱) و همدلی شناختی (Beta= ۰/۱۲ ، P= ۰/۰۵) و همدلی عاطفی (Beta= ۰/۳۱ ، P= ۰/۰۱) پرخاشگری را به صورت منفی معنی‌داری پیش‌بینی می‌کنند. در مجموع ۰/۵۹ از واریانس پرخاشگری توسط اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی، تبیین می‌شودین پژوهش نشان دهنده‌ی اهمیت پیش-بینی کنندگی اضطراب کرونا در پرخاشگری و همدلی شناختی و عاطفی در بازداری پرخاشگری است.

Abstract

The aim of this research was a prediction of university students' aggression based on corona anxiety, cognitive empathy, and affective empathy. In regard to the purpose, this research was applicable and in regard to procedure, it was a correlation study. The study community included all undergraduate students of the University of Mohaghegh Ardabili at 1399-1400 academic year with 18-22 age range that among them 287 students were selected as samples by cluster sampling. Research questionnaires included: Buss and Perry Aggression Questionnaire (1992), Corona Disease Anxiety Scale (2020), and Baron-Cohen Empathy Scale. Data analysis was done by SPSS23 software with Pearson correlation coefficient and multiple regression methods. The results showed that corona anxiety, predicts aggression significantly and positively (P = 0.01, Beta = 0.57), and cognitive empathy (P= 0/05, Beta= 0/12) and emotional empathy (P= 0/01, Beta= 0/31) predict aggression negatively and meaningfully. A total of 0.59 of the variance of aggression is explained by corona anxiety, cognitive empathy, and emotional empathy. This study indicates the importance of the protecting role of corona anxiety for aggression and cognitive empathy and affective empathy for inhibition of aggression.

واژه‌های کلیدی: *پرخاشگری، اضطراب کرونا، همدلی شناختی، همدلی عاطفی*

Keywords: *Aggression, Corona anxiety, Cognitive empathy and Affective empathy.*

نوع مقاله : پژوهشی | **دریافت : مرداد ۱۴۰۰** | **پذیرش: مهر ۱۴۰۰** | **ویرایش نهایی: بهمن ۱۴۰۰**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

مقدمه

تأمین و حفظ سلامتی، یکی از اهداف عالی انسان است که می‌تواند از طریق ابعاد بهداشت جسمی، روانی و اجتماعی حاصل شود. (سلطانی، گودرزی و امیری، ۱۳۹۶). پرخاشگری[1] یکی از مهمترین مشکلات سلامت عمومی و اجتماعی است (صیدی، صفاری‌نیا و احمدیان، ۱۳۹۸) . این رفتار به عنوان واکنشی به ناکامی، می‌تواند در محیط‌های ناکام کننده بیشتر دیده شود که یکی از این محیط‌ها، محیط‌های تحصیلی مثل دانشگاه است. ناکامی‌های این محیط، مانند عدم آشنایی دانشجویان با محیط جدید، مشکلات تحصیلی و اشتغالات ذهنی نسبت به آینده شغلی می‌تواند مشکلات و ناراحتی‌های روانی مانند اضطراب و افسردگی و مشکلات بین فردی از قبیل پرخاشگری را به‌وجود آورند (سعیدی، صبوری‌مقدم و هاشمی، ۱۳۹۹). پرخاشگری معمولا به رفتاری اطلاق می‌شود که قصد آن، صدمه رساندن (جسمانی یا کلامی) به فرد دیگر یا نابود کردن دارایی افراد است (مارجویی لی[2]، ۲۰۲۰). سازمان جهانی بهداشت[3] در تعریف خود از پرخاشگری بیان می‌دارد: «پرخاش، استفاده عمدی از نیرو یا قدرت فیزیکی، ارعاب یا تهدید خود یا دیگری است که علیه یک گروه یا جامعه صورت گرفته و به آسیب جسمی، مرگ یا آسیب روانی، سوء رشد و تکامل و محرومیت منجر شود یا احتمال وقوع این نتایج متصور شود (سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۰۱).

اختلالات هیجانی هیجانی توام با پرخاشگری و خصومت، یکی از شایع‌ترین مشکلات فردی- اجتماعی دانشجویان است که اضطراب[4] از شایع‌ترین این مشکلات می‌باشد. سطح پرخاشگری افراد، متغیری است که به عنوان یکی از عوامل متأثر از اضطراب ناشی از اپیدمی کرونا، مورد بررسی قرار گرفته است (عینی، عبادی و ترابی، ۱۳۹۹). ویروس کرونا از خانواده بزرگ ویروس‌ها هستند که باعث عفونت‌های تنفسی از سرماخوردگی تا بیماری‌های حاد تنفسی و گاهی باعث مرگ می‌شوند (چائو، فانگ، هو، هان، ژو، دانگ و همکاران[5]، ۲۰۲۰). اضطراب به معنای یک احساس منتشر، ناخوشایند و مبهم هراس و دلواپسی با منشأ ناشناخته و برانگیختگی فیزیولوژیکی می‌باشد (آسموندسان و تایلور[6]، ۲۰۲۰)، و اضطراب کرونا، اضطراب ناشی از مبتلا شدن به ویروس کرونا است که بیشتر به دلیل ناشناخته بودن و ایجاد ابهام شناختی درباره آن می‌باشد (علی‌پور، قدمی، علی‌پور و عبداله‌زاده، ۱۳۹۸). مطالعاتی که به بررسی اختلالات روان‌شناختی افراد در ایام شیوع کرونا پرداختند، نشانه‌های زیادی از آسیب روان مانند اضطراب، افسردگی، تحریک‌پذیری، پرخاشگری و اختلالات خواب را گزارش کرده‌اند (فردین[7]، ۲۰۲۰). نتایج پژوهش سلیمی، حاجی علیزده، عامری سیاهویی و بهدوست (۱۴۰۰)، نشان داد که استرس کرونا با خشونت خانگی ارتباط مثبت معنادار داشته و باعث افزایش خشونت و رفتارهای پرخاشگرانه در افراد شده است همچنین چائوراسیان و کاماث[8] (۲۰۲۰)، کیلوئیز، عباس، مکینون و سامسون[9] (۲۰۲۱)، در پژوهش‌های جداگانه به این نتیجه دست یافتند که ارتباط مثبت معناداری بین اضطراب ناشی از شیوع کرونا و بروز پرخاشگری وجود دارد. پاین- گیل، وایتفیلد و بک[10] (۲۰۲۱)، در پژوهش خود نشان دادند که اضطراب ناشی از شیوع کرونا باعث افزایش پرخاشگری در دانشجویان شده است.

انسان موجودی است اجتماعی و پرخاشگری یکی از انواع رفتارهای ضداجتماعی است که بر روابط بین فردی سالم و زندگی اجتماعی تأثیر منفی می‌گذارد و همدلی[11] صفتی لازم برای بقاء زندگی او در این اجتماع است (کاجی اصفهانی، عارفی، آقایی جشوقانی، اصلی آزاد و فرهادی، ۱۳۹۶). همدلی دارای نقش بسیار مهمی در عدم بروز پرخاشگری است (کیتلی، آلوم و مولان[12]، ۲۰۱۷). همدلی به عنوان ظرفیت بنیادی در انسان در نظر گرفته می‌شود و به معنای تجربه جهان از دیدگاه دیگران و توانایی ادراک و حساسیت نسبت به حالت‌های هیجانی دیگران به همراه انگیزه مراقبت از آن‌ها است (مونتاگ، برنت، لیمان، دی میلاس، فالکی، گیبل و همکاران[13]، ۲۰۲۰). همدلی،

1. Agression
2. Marjoie Lee
3. World Health Organization
4. Anxiety
5. Cao, Fang, Hou, Han, Xu, Dong,
6. Asmundson & Taylor
7. Fardin
8. Chaurasian & Kamath
9. Kilius, Abbas, Mckinnon & Samson
10. Payne-Gill, Whitfield & Beck
11. Empathy
12. Keatley & Mullan
13. Montag, Brandt, Lehman, De Millas, Falkai, Geable

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

پاسخی است که هم دربردارنده بعد عاطفی و هم بعد شناختی است. همدلی شناختی[1] به معنی درک عقلی و داشتن تصویری از حالت روانی فرد دیگر است و نشانگر پریشانی فرد در پاسخ به ادراک گرفتاری دیگران و همدلی عاطفی[2]، به معنی ارائه پاسخ عاطفی به پاسخ‌های عاطفی دیگر و ایجاد یک ارتباط عاطفی است، به عبارت دیگر همدلی عاطفی عبارت است از تجربه جانشینی هیجانات دیگران (اسپاتارو، کالابرو و لانگوباردی[3]، ۲۰۲۰). نتایج پژوهش کاجی اصفهانی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که بین همدلی و پرخاشگری در گروه دانش-آموزان رابطه منفی معناداری وجود دارد و همچنین هرچه همدلی شناختی کمتر باشد، افراد پرخاشگری آشکار بیشتری نشان می‌دهند. اسپاراتو و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود نشان دادند که درک دیدگاه دیگران (همدلی شناختی) و توجه همدلانه (همدلی عاطفی) با افزایش رفتارهای جامعه‌پسند باعث کاهش رفتارهای پرخاشگرانه می‌شود. وانگ، لی، یانگ، گوآ و ژائو[4] (۲۰۱۶) در پژوهش خود رابطه منفی معناداری را بین همدلی شناختی، عاطفی و پرخاشگری در مردان جوان چینی نشان دادند.

با توجه به اینکه وجود اضطراب ناشی از شیوع ویروس کرونا، به عنوان یک مشکل در دانشجویان، آثار منفی مضاعفی بر توانمندی‌های اجتماعی آنان بر جا گذاشته و جدا از سطح درون‌فردی، در سطح بین فردی نیز آثار مخربی نظیر پرخاشگری و رفتارهای خصمانه داشته است، و با توجه به اینکه هم خود بیماری‌های اپیدمیک و هم راهکارهای رویارویی با آن دارای اثرات آسیب‌زای روان‌شناختی است(جیانگ، دنگ، ژو، ژیا، تاوک و لیا[5]، ۲۰۲۰) که عدم توجه پژوهشگران به این موضوع می‌تواند زمینه‌ساز آسیب‌های روان‌شناختی گسترده‌تر گردد، لزوم انجام این پژوهش بیش از پیش آشکار می‌شود. همچنین، از آن‌جایی که همدلی نیز از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر پرخاشگری است و در تعهدات بین فردی و تعاملات اجتماعی، ایجاد دوستی و حفظ آن و تنظیم رفتار اجتماعی نقش مهمی دارد و به بهبود روابط بین فردی کمک می‌کند و از سویی پرخاشگری می‌تواند به همدلی با دیگران آسیب جدی وارد کند، در نتیجه، مطالعه عوامل خطرزای مؤثر بر پرخاشگری و شکل‌گیری و توسعه آن، ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی پرخاشگری دانشجویان بر اساس اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی انجام شد.

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف جزء پژوهش‌های بنیادی و از لحاظ روش از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان کارشناسی دانشگاه محقق اردبیلی در سال تحصیلی ۴۰۰-۱۳۹۹ با دامنه سنی ۱۸ تا ۲۲ سال است. نمونه‌ی پژوهش شامل ۲۸۷ نفر است که از بین دانشجویان به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. سئوالات به صورت آنلاین طراحی شدند. لینک مستقیم پرسشنامه های پرسشنامه‌های پرخاشگری باس و پری (۱۹۹۲)، مقیاس اضطراب کرونا (۱۳۹۸) و مقیاس بهره همدلی بارون-کوهن (۲۰۰۴) از اول اردیبهشت ۱۴۰۰ از طریق واتساپ در دسترس افراد قرار گرفت. معیار ورود به مطالعه رضایت شرکت کنندگان، عدم ابتلا به اختلالات روان‌پزشکی و درک معنای سئوالات بود. ملاک خروج نیز شامل عدم تکمیل پرسشنامه‌ها، و پرسشنامه‌های مخدوش بود که ۸ پرسشنامه به دلیل مخدوش بودن کنار گذاشته شدند. ملاحظات اخلاقی پژوهش، شامل کسب رضایت آگاهانه، حق انصراف از پژوهش و عدم افشای اطلاعات شخصی و هویتی شرکت کنندگان بود. به منظور تحلیل داده‌ها از روش آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه و نرم افزار spss نسخه ۲۳ استفاده شد.

1. Cognitive empathy
2. Affective empathy
3. Spataro,Calabro & Longobardi
4. Wang, Lei, Yang, Gao, Zhao
5. Jiang, Denga, Zhu, Jia, Taoc & Lia

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

ابزار سنجش

پرسشنامه پرخاشگری باس و پری (BPAQ): این پرسشنامه ابزاری خودگزارشی شامل ۲۹ عبارت است که توسط باس و پری در سال ۱۹۹۲ساخته شد و میزان پرخاشگری کلی و چهار زیر مقیاس پرخاشگری بدنی[۱]، پرخاشگری کلامی[۲]، خشم[۳] و خصومت[۴] را اندازه-گیری می‌کند و برای گروه سنی ۱۸ تا ۲۲ سال ساخته شده است. مقیاس پاسخ‌دهی این پرسشنامه در طیف لیکرت از کاملاً شبیه من است (۵) تا به هیچ وجه شبیه من نیست (۱) گسترش یافته. پایایی این آزمون به روش بازآزمایی در پژوهش باس و پری (۱۹۹۲) برای کل مقیاس ۰/۷۵ و برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری بدنی (۰/۸۰)، پرخاشگری کلامی (۰/۷۶)، خشم (۰/۷۲) و خصومت (۰/۷۲) محاسبه شد. همچنین روایی همگرای پرسشنامه پرخاشگری با محاسبه ضریب همبستگی زیرمقیاس‌های این پرسشنامه با یکدیگر و با کل پرسشنامه، تأیید شد که ضرایب میان ۰/۳۷ تا ۰/۷۸ متغیر و معنادار بود (ویگیل-کولیت، لورنزو- سوا، کودورینو- راگا و مورالس[۵]، ۲۰۰۵). در ایران نیز، سامانی (۱۳۸۶) پایایی پرسشنامه را با استفاده از روش بازآزمایی برای کل مقیاس ۰/۷۲ و برای عامل پرخاشگری فیزیکی (۰/۷۴)، پرخاشگری کلامی (۰/۷۸)، خشم (۰/۶۸) و خصومت (۰/۶۸) گزارش کرده است و روایی همزمان پرسشنامه نیز با به کارگیری مقیاس آسیب روانی عمومی برآورد شد که ضریب همبستگی (۰/۳۴) میان پرسشنامه پرخاشگری و آسیب روانی عمومی معنادار بود (عظیم‌پور، هابیل، هادیان‌فرد، ۱۳۹۹). پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۶ محاسبه شد.

مقیاس اضطراب کرونا ویروس[۶] (CDAS): این مقیاس توسط علیپور و همکاران، در سال ۱۳۹۸، جهت سنجش اضطراب ناشی از شیوع ویروس کرونا در کشور ایران تهیه و اعتباریابی شده است. نسخه نهایی این ابزار دارای ۱۸ گویه می‌باشد. این ابزار در طیف ۴ درجه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. بنابراین بیشترین و کمترین نمره‌ای که افراد پاسخ دهنده در این پرسشنامه کسب می‌کنند بین ۰ تا ۵۴ است. نمرات بالا در این پرسشنامه نشان دهنده سطح بالاتری از اضطراب در افراد است. پایایی این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به‌دست آمد. همچنین روایی همزمان کل پرسشنامه نیز ۰/۹۲ به‌دست آمده است (علی‌پور، و همکاران، ۲۰۲۰). پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱ محاسبه شد.

مقیاس بهره همدلی بارون- کوهن[۷] (BEQS): این مقیاس توسط بارون- کوهن و ویل رایت در سال ۲۰۰۴، ساخته شد. و دارای ۲۶ سئوال بوده و هدف آن ارزیابی بهره همدلی از ابعاد مختلف شناختی، مهارت‌های اجتماعی[۸] و واکنش‌پذیری هیجانی[۹] (همدلی عاطفی) می‌باشد. نمره‌گذاری مقیاس به صورت طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از همیشه (۵) تا هرگز (۱) نمره‌گذاری می‌شود. پایایی مقیاس در پژوهش بارون- کوهن و ویلرایت[۱۰] (۲۰۰۴) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ و روایی همزمان مقیاس نیز ۰/۹۷ به دست آمد. در پژوهش ابوالقاسمی (۱۳۸۸)، روایی همزمان مقیاس ۰/۳۲ به دست آمد و پایایی مقیاس نیز با استفاده از روش بازآزمایی ۰/۸۰ محاسبه شد (بیرامی، هاشمی،، پورشریفی و عندلیب کورایم، ۱۳۹۶). در پژوهش حاضر از دو خرده مقیاس همدلی شناختی و عاطفی استفاده خواهد شد. پایایی همدلی شناختی و همدلی عاطفی در پژوهش حاضر با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۵۴و ۰/۶۰ محاسبه شد.

یافته ها

تعداد ۲۷۹ نفر از دانشجویان کارشناسی دانشگاه محقق اردبیلی در این پژوهش شرکت کردند که ۱۷۲ زن (۵۹/۷) درصد و ۱۰۶ نفر مرد (۳۶/۸) درصد و از پنج گروه علوم انسانی، فنی و مهندسی، تربیت بدنی، معارف اسلامی و علوم پایه بودند. میانگین سنی شرکت کنندگان۲۰/۳۳ و انحراف معیار آن ۱/۱۹۴ بود.

1 .Verbal aggression
2.Verbal aggression
3. Anger
4. Hostility
5.Vigil-Colet,Lorenzo-Seva,Codorniu-Roga & Morales
6.Corona Disease Anxiety Scale
7. Baron-Cohen Empathy Questionnair
8. Social Skills
9. Emotional Reactivity
10. Whellwright

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

اطلاعات مربوط به تجزیه و تحلیل آمار توصیفی بر اساس میانگین و انحراف استاندارد، متغیرهای مورد مطالعه در جدول زیر آمده است.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	M	SD	N
پرخاشگری	۸۳/۰۴۶	۲۶/۰۲۵	۲۷۹
پرخاشگری کلامی	۱۶/۱۹۰	۴/۶۰۸	۲۷۹
پرخاشگری بدنی	۲۳/۷۷۴	۶/۱۰۲	۲۷۹
خشم	۱۹/۳۸۷	۵/۸۹۱	۲۷۹
خصومت	۲۲/۲۹۰	۸/۵۰۲	۲۷۹
اضطراب کرونا	۱۴/۴۹۸	۵/۴۲۴	۲۷۹
همدلی شناختی	۲۰/۹۰۳	۲/۴۳۸	۲۷۹
همدلی عاطفی	۳۱/۳۴۴	۴/۲۱۶	۲۷۹

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین پرخاشگری (۸۳/۰۴۶) و انحراف معیار آن (۲۶/۰۲۵)، میانگین اضطراب کرونا (۱۴/۴۹۸) و انحراف معیار آن (۵/۴۲۴)، میانگین همدلی شناختی (۲۰/۹۰۳) و انحراف معیار آن (۲/۴۳۸) و میانگین همدلی عاطفی (۳۱/۳۴۴) و انحراف معیار آن (۴/۲۱۶) می‌باشد.

به‌منظور تحلیل استنباطی و بررسی فرضیه‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد، جدول ۲، ماتریس همبستگی را نشان می‌دهد.

جدول۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱.پرخاشگری	۱							
۲.پرخاشگری کلامی	۰/۸۷**	۱						
۳.پرخاشگری بدنی	۰/۹۷**	۰/۸۱**	۱					
۴.خشم	۰/۹۵**	۰/۷۸**	۰/۹۴**	۱				
۵.خصومت	۰/۹۸**	۰/۸۴**	۰/۹۴**	۰/۹۱**	۱			
۶.اضطراب کرونا	۰/۵۷**	۰/۵۵**	۰/۵۷**	۰/۵۸**	۰/۵۴**	۱		
۷.همدلی شناختی	-۰/۱۲*	-۰/۰۹۲	-۰/۱۱	-۰/۱۲*	-۰/۱۳*	-۰/۴۷*	۱	
۸.همدلی عاطفی	-۰/۳۱**	-۰/۳۴**	-۰/۳۱**	-۰/۲۷**	-۰/۳۲**	-۰/۴۷**	۰/۰۳۶	۱

** = p<۰/۰۱ * = p<۰/۰۵

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که پرخاشگری با اضطراب کرونا (p <۰/۰۱) ، همبستگی مثبت معنادار و با همدلی شناختی (p <۰/۰۵) و همدلی عاطفی (p <۰/۰۱) همبستگی منفی معنادار دارد. برای بررسی این فرضیه که اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی می‌توانند، پرخاشگری را پیش‌بینی کنند از روش رگرسیون چندگانه استفاده گردید. جهت استفاده از رگرسیون چندگانه باید مفروضات ذیل برقرار باشد:

به منظور بررسی پیش‌فرض استقلال خطاها و عدم هم خطی بین متغیرهای پیش‌بین (اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی) آماره‌ی دوربین واتسون و شاخص تولرنس بررسی شد. چنانچه آماره‌ی به دست آمده، کمتر از ۴ باشد، نشان دهنده‌ی استقلال

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

خطاها است. برای این تحلیل، مقدار این آماره ۲/۴۸ به دست آمد و بیانگر این است که این مفروضه برقرار است. همچنین جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های متغیرهای اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی ، از آزمون کولموگروف- اسمیرنف تک نمونه‌ای استفاده گردید. جهت برقراری این مفروضه، سطوح معناداری به دست آمده هریک از متغیر های پژوهش باید بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، که در این پژوهش، سطح معناداری این آزمون برای اضطراب کرونا (۰/۳۰۱)، همدلی شناختی (۰/۱۴۷) و همدلی عاطفی (۰/۱۹۳) محاسبه شد. بنابراین داده‌های تمام متغیرها نرمال است و برای آزمون هریک از متغیرها می‌توان از آزمون های پارامتریک استفاده کرد. جهت آزمون برابری واریانس‌ها در این پژوهش از آزمون آماری لون استفاده گردید که فرض برابری واریانس‌ها نیز برقرار بود.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیشبینی پرخاشگری دانشجویان بر اساس اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P
پیش‌بین	۶۳۵۹۶/۰۳۷	۳	۲۱۱۹۸/۶۷۹		۰/۰۰۱
باقیمانده	۱۲۴۷۰۴/۳۵۵	۲۷۴	۴۵۵/۱۲۵		۰/۰۰۱
کل	۱۸۸۳۰۰/۳۹۲	۲۷۷	۴۶/۵۷۸		۰/۰۰۱

برای تعیین سهم هر یک ازمتغیرهای اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی در پیش‌بینی پرخاشگری در دانشجویان از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش ورود استفاد شد. جدول ۴، نتایج رگرسیون چندگانه را نشان می‌دهد.

جدول ۴. ضرایب رگرسیون چند گانه برای پیش‌بینی پرخاشگری با اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی

متغیر	B	SE	Beta	t	F	R	R2	P
اضطراب کرونا	۲/۷۶۵	۰/۲۳۶	۰/۵۷۶	۱۱/۷۳۵	۱۳۷/۷۱۱	۰/۵۷۶	۰/۳۳۲	۰/۰۰۱
همدلی شناختی	-۱/۳۴۰	۰/۶۳۶	-۰/۱۲۶	-۲/۱۰۵	۴/۴۳۳	۰/۱۲۶	۰/۱۶	۰/۰۰۱
همدلی عاطفی	-۱/۹۶۳	۰/۳۵۲	-۰/۳۱۸	-۵/۸۵۲	۳۱/۱۶۱	۰/۳۱۸	۰/۱۰۱	۰/۰۰۱

همان طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ شده است و نشان از معنی‌دار بودن مدل رگرسیون می‌باشد، یعنی حداقل یکی از متغیرهای پیش بین بر متغیر ملاک تاثیر معنادار دارد. با توجه به معنادار بودن کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تاثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می شود.

جدول ۵ .ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آماره تی متغیرهای اصلی وارد شده در معادله رگرسیون

متغیر پیش‌بین	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	t	sig	سطح معناداری مورد نظر
مقدار ثابت	۴۲/۹۶۲	-	۱۱/۷۸۲	۰/۰۰۱	۰/۰۵
اضطراب کرونا	۲/۷۶۵	۰/۵۷۶	۱۱/۷۳۵	۰/۰۰۱	۰/۰۱
همدلی شناختی	-۱/۳۴۰	-۰/۱۲۶	-۲/۱۰۵	۰/۰۳۶	۰/۰۵
همدلی عاطفی	-۱/۹۶۳	۰/۳۵۲	-۵/۵۸۲	۰/۰۰۱	۰/۰۱

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

نتایج جدول ۵ نشان می دهد که اضطراب کرونا با ضریب بتای ۰/۵۷۶ در سطح P <۰/۰۱ ، به طور مثبت، همدلی شناختی با ضریب بتای۰/۱۲۶- در سطح P < ۰/۰۵ و همدلی عاطفی با ضریب بتای ۰/۳۱۸- در سطح P <۰/۰۱ به طور منفی پرخاشگری را پیش بینی می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی پرخاشگری دانشجویان بر اساس اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی انجام گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که اضطراب کرونا با پرخاشگری رابطه مثبت معنادار داشته و آن را به صورت مثبت پیش‌بینی می‌کند. این نتیجه با یافته‌های سلیمی و همکاران (۲۰۰۴)، چائوراسیان و کاماث (۲۰۲۰)، کیلوئیز و همکاران (۲۰۲۱) و پاپن- گیل و همکاران (۲۰۲۱) که در پژوهش‌های جداگانه به این نتیجه دست یافتند که ارتباط مثبت معناداری بین اضطراب ناشی از شیوع کرونا و افزایش پرخاشگری وجود دارد، همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، پریشانی و اضطراب در برخورد با محیط، نگرانی‌های غیر قابل کنترل و چند بعدی (در مورد امور مختلف)، ناتوانی در حفظ آرامش، بیقراری روزانه، زودرنجی و حساسیت نسبت به کلام و گفتار دیگران و انتظار وقوع رخدادهای ناگوار در اثر گسترش ویروس کرونا، زمینه‌ساز کاهش بروز رفتارهای غیر دوستانه، انجام مشاجرات لفظی و کاهش گرمی و صمیمیت در افراد می‌شود (چائوراسیان و کاماث، ۲۰۲۰). حالت اضطراب موجب کاهش تحمل افراد نسبت به رفتار و کلام دیگران، عصبانیت زیاد بر سر مسائل جزئی و ناچیز، گسترش بدخلقی‌های موقعیتی و افزایش جر و بحث با افراد دیگر است. با طولانی شدن دوران شیوع کرونا، میزان ترس‌ها، اضطراب‌ها، احساس ناامنی، فشارهای اقتصادی افزایش یافته و سطح تحمل و تاب‌آوری افراد را کاهش داده و این اتفاق‌ها روی سیستم روانی بسیار اثرگذار بوده و موجب بروز رفتار پرخاشگرانه می‌شود. شیوع بیماری کرونا موجب محدود شدن رفت و آمدهای فامیلی، دورهمی و مسافرت‌ها شده و در نتیجه آستانه تحمل افراد را نیز پایین آورده است (چانگ و همکاران، ۲۰۱۹).

یافته دیگر پژوهش حاضر این بود که همدلی شناختی و همدلی عاطفی با پرخاشگری ارتباط منفی معنادار داشته و هر دو نوع همدلی به صورت منفی، پرخاشگری را پیش‌بینی می‌کنند که با نتایج پژوهش کاجی اصفهانی و همکاران (۱۳۹۶)، اسپاراتو و همکاران (۲۰۲۰) و وانگ و همکاران (۲۰۱۶) که در پژوهش‌های خود رابطه منفی معناداری را بین همدلی شناختی و همدلی عاطفی با پرخاشگری نشان دادند، همسو است. در تبیین این نتایج می‌توان گفت مهارت همدلی در افراد با میزان مطلوبی از سازگاری همراه است. با فرض این تبیین، محتمل است، مهارت همدلی در افراد، از طریق سازگاری می‌تواند پرخاشگری را در افراد کاهش دهد. همچنین افزایش مهارت همدلی در دانشجویان، به آن‌ها در توسعه شبکه اجتماعی و جلب حمایت‌های اجتماعی کمک نماید. در این صورت، محتمل است، حمایت‌های دوستان و اطرافیان، بتواند فشارهای روانی متعدد را در آن‌ها کاهش یا تعدیل نماید، در نتیجه، پرخاشگری به حد بسیار پایینی می‌رسد. همچنین، همدلی بالا، باعث رشد مهارت‌های بین فردی، مهارت مدیریت خود و شناخت هیجانات خود و دیگران می‌شود و در نتیجه رشد این مهارت‌ها و با درک هیجانات دیگران و نیات آن‌ها، فرد کمتر دچار پرخاشگری می‌شود (برزگر بفرویی، ۱۳۹۴). همچنین همدلی شناختی می‌تواند با بالا بردن حساسیت افراد نسبت به احساسات دیگران و ایجاد توانایی درک دیگران، به بهبود روابط با افراد دیگر منجر شده و به کاهش پرخاشگری بینجامد (اسلاوتر و ریپاچولی[1]، ۲۰۰۳). از سویی هرچه همدلی عاطفی (توجه همدلانه) نیز بیشتر باشد، میزان مصالحه در روابط بیشتر است و از آنجا که مصالحه از رفتارهای مربوط به تعارض است که در آن، طرفین برای حل تعارض به یک توافق و پذیرش دو طرفه دست پیدا می‌کنند، در نتیجه میزان پرخاشگری کمتر می‌شود (ون‌لیسا، هاوک و میئوس[2]، ۲۰۱۷).

به طور کلی و با توجه به نتایج پژوهش حاضر مبنی بر اینکه پرخاشگری دانشجویان توسط اضطراب کرونا، همدلی شناختی و همدلی عاطفی پیش‌بینی می‌شود، می‌توان چنین استنباط کرد که میزان سازگاری افراد در مواجهه با بحران‌هایی نظیر یک پاندمی و بیماری واگیردار کاهش یافته و میزان اضطراب افزایش می‌یابد که در نتیجه موجب بروز رفتارهای پرخاشگرانه در افراد می‌شود. همچنین هرقدر که افراد توانایی همدلی بیشتری با دیگران داشته باشند، کمتر به سمت جهت‌گیری و رفتارهای پرخاشگرانه سوق می‌یابند و از این مهارت خود به عنوان ابزاری مؤثر در جهت بهبود روابط خود بهره می‌گیرند.

1. Slauter & Repacholi
2. Van Lissa, Hawk & Meeus

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که داده‌ها به صورت آنلاین جمع‌آوری شده و باید در تعمیم نتایج به افرادی که از شبکه‌های مجازی استفاده نمی‌کنند، احتیاط کرد. روش نمونه‌گیری در دسترس و عدم بررسی متغیرهایی نظیر وجود اعتیاد در خانواده شرکت کنندگان و عدم نظارت کافی در نحوه اجرا، از دیگر محدودیت‌های این پژوهش بود. لذا پیشنهاد می‌شود پژوهشگران در آینده، پژوهش خود را با نظارت دقیق‌تر و اجرای حضوری انجام دهند و از روش‌های نمونه‌گیری دقیق‌تر استفاده کرده و به بررسی متغیرهای مداخله گر در پژوهش بپردازند. همچنین به متخصصان حوزه سلامت روان پیشنهاد می‌شود که در ایام شیوع کرونا، با به‌کارگیری برنامه‌ها و آموزش‌های مجازی، گامی در جهت افزایش مهارت‌های سازگاری و کنترل خشم و آموزش همدلی و در نتیجه بهبود تعاملات افراد، اقدام کنند. به مسئولان آموزش و پرورش نیز پیشنهاد می‌شود که در طراحی برنامه‌های آموزشی، ارائه‌ی محتوای مناسب جهت پرورش همدلی و مدیریت رفتار و مدیریت خشم در دانش‌آموزان را به عنوان بزرگسالان آینده، مورد توجه قرار دهند.

منابع

ابوالقاسمی، ع. (۱۳۸۸). اعتباریابی و روایی مقیاس بهره همدلی برای دانش آموزان دبیرستانی. *فصلنامه مطالعات روانشناختی*، ۵(۹)، ۹-۲۷.

برزگر بفرویی، کاظم. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش همدلی بر سازگاری اجتماعی و پرخاشگری دانش‌آموزان دختر. *پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی*، ۳(۹)، ۲۲-۳۲.

بیرامی، م.، هاشمی، ت.، پورشریفی، ح.، و عندلیب کورایم، م. (۱۳۹۶). برازش روابط علی ساختاری بزهکاری با اسناد خطا و اجبار والدینی با واسطه‌گری همدلی شناختی و عاطفی. *دو فصلنامه شناخت اجتماعی*، ۶(۱۱)، ۴۳-۶۶.

سامانی، س. (۱۳۸۶). بررسی پایایی و روایی پرسشنامه پرخاشگری باس و پری. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۳(۴)، ۳۵۹-۳۶۵.

سعیدی، ا.، صبوری مقدم، ح.، و هاشمی، ت. (۱۳۹۹). پیش بینی رابطه هوش هیجانی و نشخوار خشم با پرخاشگری در دانشجویان دانشگاه تبریز. *فصلنامه پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۰(۳۸)، ۶۵-۸۲.

سلطانی، ن.، گودرزی، ن.، و امیری، س. (۱۳۹۶). بررسی وضعیت سلامت روانی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی آجا در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۵-۹۶. *فصلنامه پرستار و پزشک در رزم*، ۱۶(۵)، ۲۵- ۳۰.

سلیمی، ه.، حاجی علیزاده، ک.، عامری سیاهویی، م.، و بهدوست، پ. (۱۴۰۰). نقش میانجی استرس کرونا در رابطه بین اعتیاد به اینترنت با تعارضات و خشونت زناشویی و خانوادگی. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۱۲(۴۵)، ۸۳-۱۰۰.

صیدی، س.، صفاری‌نیا، م.، و احمدیان، ح. (۱۳۹۸). مدل ارتباط پرخاشگری و دیدگاه‌گیری اجتماعی با رفتارجامعه‌پسند با نقش واسطه‌ای اعتماد اجتماعی. *پژوهش‌های روانشناسی‌اجتماعی*، ۲،(۱۶)، ۱-۲۱.

عظیم پور، ع.ر.، نعمتی هابیل، ف.، و هادیان فرد، ح. (۱۳۹۹). پیش بینی پرخاشگری دانشجویان بر اساس هوش، خلق وخو و دلبستگی. *پژوهش‌های روان شناسی اجتماعی*، ۱۰(۳۷)، ۶۵-۸۶.

علیپور، ا.، قدمی، ا.، علی‌پور، ز.، و عبداله زاده، ح. (۱۳۹۸). اعتباریابی مقدماتی مقیاس اضطراب بیماری کرونا در نمونه ایرانی. *نشریه علمی روانشناسی سلامت*، ۸(۴)، ۱۷۵- ۱۶۳.

عینی، س.، عبادی، م.، و ترابی، ن. (۱۳۹۹). تدوین مدل اضطراب کرونا در دانشجویان براساس حس انسجام و تاب‌آوری: نقش میانجی حمایت اجتماعی ادراک شده. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و رواندرمانی*، ۱۱(۴۳)، ۱-۳۲.

کاجی اصفهانی، س.، عارفی، م.، آقایی جشوقانی، ا.، اصلی آزاد، م و فرهادی، ط. (۱۳۹۹). مطالعه همدلی شناختی در دانش‌آموزان با پرخاشگری ارتباطی و آشکار. *فصلنامه سلامت روان کودک*، ۴(۲)، ۱-۱۱.

Asmundson, G. J., & Taylor, S. (2020). How health anxiety influences responses to viral outbreaks like COVID-19: What all decision-makers, health authorities, and health care professionals need to know. *Journal of Anxiety Disorders*, 71(8), 102-211.

Baron-Cohen, S. (2004). The Empathy Quotient: An Investigation of Adults with Asperger Syndrome or High Functioning Autism, and Normal Sex Differences. *Autism Development Disorders*, 34(2), 163–175.

Bus, A. H., & perry, M. (1992).Th Aggression Questionaire. *journal of personality and Clinical Psychology*, 63(3),452-459.

Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J.,& et al. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 12(5), 12-21.

Chaurasia, K., & Kamath, H. R. (2020). Impact of covid-19 pandemic and India-China aggression on indian renewable energy grid: a pragmatic analysis. *Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17 (9), 9934-9945.

Fardin, M. A. (2020). COVID-19 and anxiety: A review of psychological impacts of infectious disease outbreaks. *Archives of Clinical Infectious Diseases*, 15(2), 1-11.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]

Jiang, X., Denga, L., Zhu, Y., Jia, H., Taoc, L., Liua, L., Yanga, D., Jia, W. (2020). *Psychological crisis intervention during the outbreak period of new coronavirus pneumonia from experience in Shanghai*. Psychiatry Research, 286, 112 – 116.

Keatley, D.A., Allom, V., & Mullan, B. (2017). The effects of implicit and explicit self-control on self-reported aggression. *Personality Individual Differencies*, 107(1), 154–158.

Kilius, E., Abbas, N. H., McKinnon, L. M., & Samson, D. R. (2021). Pandemic Nightmares: COVID-19 Lockdown Associated With Increased Aggression in Female University Students' Dreams. *Frontiers in Psychology*,12(5), 1-9.

Marjorie Lee, K. D. (2020). The Effects Of Interpersonal Emotion Regulation During Conflflict on Partner-Directed State Aggression. *Doctoral Dissertations*, 2509(15), 139-170.

Montag, C., Brandt, L., Lehmann, A., De Millas, W., Falkai, P., Gaebe, W., Hasan, A., Hellmich, M., Janssen, B., Jucke, G., Karow, A., Klosterkeotter, J., Lambert, M., Maier, W., Meuller, H., V. Peutzfeld, V., Schneider, F., Steutzer, H., Wobrock, T., Vernaleken, I. B., Wagner, M., A. Heinz, A., Bechdolf, A., &, Gallinat, J. (2020). Cognitive and emotional empathy in individuals at clinical high risk of psychosis. *Actaual Psychiatry Scand*, 2(4), 1–12.

Payne-Gill, J., Whitfield, C., & Beck, A. (2021). The impact of the UK's first COVID-19 lockdown on rates of violence and aggression on psychiatric inpatient wards. *International license*,12(1),1-10.

Slauter V, Repacholi B. Individual differences in theory of mind: Implications for typical and atypical development. New York: Psychology press; 2003, 79-80.

spataro, P., Calabrò, M., & Longobardi, E. (2020). Prosocial behaviour mediates the relation between empathy and aggression in primary school children. *European Journal of Developmental Psychology*,2(4), 1–19.

Van Lissa, C. J., Hawk, S. T., & Meeus, W. H. J. (2017). The effects of affective and cognitive empathy on adolescents' behavior and outcomes in conflicts with mothers. *Journal of Experimental Child Psychology*, 158(12, 32-45.

Vigil-Colet, A., Lorenzo-Seva, U., Codorniu-Raga, M. J., & Morales, F. (2005). Factor structure of the Buss-Perry aggression questionnaire in different samples and languages. *Aggressive Behavior*, 31(6), 601–608.

Wang, X., Lei, L., Yang, J., Gao, L., & Zhao, F. (2016). Moral Disengagement as Mediator and Moderator of the Relation Between Empathy and Aggression Among Chinese Male Juvenile Delinquents. *Child Psychiatry & Human Development*, 48(2), 316–326.

World Healt Organization Report 2001: Mental Health understanding, new hope. WHO Library Cataloguing Publication.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.19.9]